

Az emberkereskedelem aspektusai

Szerző:

Dr. Kováts Kinga

Győr, 2025. február 10.

Bevezetés

Az emberkereskedelem jelensége egy ősi időkre visszanyúló probléma, mely a jelen korban egyes álláspontok szerint a modernkori rabszolgaság megjelenési formája. Rendkívül jövedelmező, határokat nem ismerő, a mindennapi életben is előforduló valós bűncselekmény. Olyan generációkon átívelő szociális nehézségekből nyeri erejét, mint az iskolázatlanság, a szegénység, a munkanélküliség, egyenlőtlenség a munkaerő piacon, az olcsó munkaerő iránti kereslet és a hajléktalanság (kilátástalanság).¹

Az emberkereskedelem mint bűncselekmény az 1900-as évek elején kezdett jelentősebb teret nyerni, elsősorban a prostitúcióhoz kapcsolódóan. Erre reagálva a büntető törvények a nemi erkölcs elleni bűncselekmények között rendelték büntetni ezen cselekménytípust. A nemzetközi fellépés sem váratott magára, 1926. szeptember 25-én Genfben került aláírásra a rabszolgaság tárgyában született nemzetközi egyezmény, amelyet hazánk az 1933. évi III. törvénnyel ratifikált. A törvény 1. Cikk 1. pontja definiálja a rabszolgaság fogalmát, amely szerint a rabszolgaság az egyénnek az az állapota vagy helyzete, amelyben felette a tulajdonjog ismérveit gyakorolják. Az 1. Cikk 2. pontja deklarálja, hogy a rabszolgakereskedés magában foglal minden olyan elfogási, megszerzési vagy átengedési cselekményt, amely az egyénnek rabszolgaságba vetésére irányul, továbbá minden olyan cselekményt, amely rabszolgának eladás vagy csere céljára való megszerzésre irányul, illetve minden olyan eladás vagy csere útján való átengedését a rabszolgának, aki eladás vagy csere céljaira szereztetett, úgyszintén általában a rabszolgákkal való kereskedelemre vagy ezeknek szállítására vonatkozó minden cselekményt is.

Hazánk uniós tagságából fakadóan részese a rabszolgaságot, az emberkereskedelmet szankcionáló más nemzetközi egyezményeknek, valamint az emberkereskedelem elleni, illetve annak megelőzéséről szóló és a szervezett bűnözés elleni küzdelemnek is.²

¹ DE COLL Ágnes Ráhel - TATÁR Erika: Az emberkereskedelem jelenlegi helyzete Magyarországon. Magyar Közlöny Kvk. Budapest, 2021. 7.o.

²² Az Egyesült Nemzetek keretében Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről szóló 2006. évi CII. törvényre (a továbbiakban: Palermói Egyezmény) Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelvére az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról (a továbbiakban: európai parlamenti és tanácsi irányelv)

Az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépéséről szóló 2005. május 3. napján létrejött és 2008. február 1. napján életbe lépett Egyezményének kihirdetéséről szóló 2013. évi XVIII. törvény (a továbbiakban: Egyezmény), mely az emberi jogokat és az áldozatok védelmét helyezi a középpontba.

Magyarország Alaptörvényének II. cikke deklarálja az emberi méltóság sérthetlenségét mint alapvető jogot, ahogyan teszik ezt a nemzetközi egyezmények, valamint a hazai és az uniós joggyakorlat is. Ezen jog minden más alapjog kiindulási alapját képezi, korlátozhatatlan alapjog, melyre figyelemmel megengedhetetlen, hogy az ember kereskedés tárgya lehessen. Az Alaptörvény a III. cikk (1) bekezdésében azt is rögzíti, hogy senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani, illetve tilos az emberkereskedelem. A hatályos Btk. 192.§-a büntetni rendeli az emberkereskedelmet és a kényszermunkát, amely ezen alapvetéssel áll összhangban.³

Tanulmányom, ezen történelmi bevezetőt követően elemzi az emberkereskedelem és kényszermunka törvényi tényállását a jelenleg hatályos büntető törvény vonatkozásában, kitér a szervezett bűnözésre és a gyermekkereskedelemre, mint az emberkereskedelem fontos, kiemelt prioritást igénylő tényezőire, végül megemlíti az Európai Unió emberkereskedelemmel kapcsolatos statisztikáját és legfrissebb stratégiáját.

Az emberkereskedelem és a kényszermunka tényállásának változásai a Btk.-ban

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvénybe (a továbbiakban: régi Btk.) a 175/B.§-ban szabályozott emberkereskedelem törvényi tényállását az 1998. évi LXXXVII. törvény iktatta be 1999. március 1. napjával. Ekkor a lehetséges elkövetési magatartások kizárólag adásvétel (csere)jellegűek voltak, úgymint: mást (személyt) elad, megvásárol, ellenszolgáltatás fejében átad, átvesz, más személyért elcserél, illetve e célra másnak megszerez.

A 2001. évi CXXI. törvénnyel 2002. április 1. napjától hatályos nagyfokú módosításra került sor, tekintettel a 2000. december 14-én Palermóban aláírt Egyesült Nemzetek Szervezete keretében megvalósult határon átnyúló szervezett bűnözés elleni egyezményre.

A Palermói Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyvét Magyarország a 2006. évi CII.

³ BELOVICS Ervin: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények - Btk. XVIII. Fejezet. In Belovics Ervin, Molnár Gábor Miklós, Sinku Pál (szerk.): *Büntetőjog II. Különös Rész* (Harmadik, hatályosított kiadás). Budapest, HVG-ORAC, 2014., 179. oldal.

törvénnyel hirdette ki, amely Jegyzőkönyv megkövetelte hazánktól a korábbihoz képest további cselekmények bűncselekménnyé nyilvánítását az emberkereskedelem vonatkozásában. Ezért újabb elkövetési magatartásként került szabályozásra - a más személy eladása, elcserélése érdekében történő - toborzás, szállítás, elszállásolás, elrejtés és a másnak megszerzés.

A 2009. évi LXXX. törvény 56.§ (4) bekezdés e/ pontja már csak a büntetési tétel felső határát módosította 2010. május 1-től; 20 évre, illetve életfogytig terjedő szabadságvesztésre a 12. életévet be nem töltött személy sérelmére megvalósult minősített esetekben⁴, mellyel a jogalkotó jelezte a bűncselekmény fokozott tárgyi súlyát.

A régi Btk-t 2013. július 1. napjától a 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) váltotta fel. Az új jogszabályi környezet megteremtésének célja volt, hogy Magyarország megfeleljen az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelvének (a továbbiakban: Irányelv). Az Emberkereskedelem elleni irányelvhez és az Emberkereskedelem Felszámolását Célzó Európai Stratégiához kapcsolódóan megszületett az Emberkereskedelem Elleni Küzdelemről szóló 2013-2016 közötti Nemzeti Stratégiáról szóló 1351/2013. (VI. 19.) Korm. határozat a következő alapvetéssel: „Az emberkereskedelem elleni küzdelem a nemzetközi együttműködés szempontjából releváns fórumok mindegyikén prioritási terület, folyamatosan napirenden lévő kérdés. A probléma jellege, súlya alapvetően szükségessé teszi a komplex, hosszú távra fókuszáló megoldásokat, amelynek felelősségét az állami döntéshozói mechanizmus szereplői is magukénak érzik. Az áldozatok védelme és segítése, az áldozattá válás megelőzése, az emberkereskedelemhez kapcsolódó bűncselekmények elkövetőinek felelősségre vonása valamennyi politikai szereplő által támogatott és támogatható törekvés, így lehetővé válik a prioritások meghatározásán túl a konkrét intézkedések 2013-2016 közötti időszakra való tervezése is. Magyarország helyzetét figyelembe véve, a nemzetközi és európai uniós elvárásokkal, illetve az emberkereskedelem felszámolására irányuló európai uniós stratégia prioritásaival összhangban kerültek megállapításra a stratégia beavatkozási területei. A magyar állampolgárokat ért sérelmek tekintetében - mind a belföldi, mind pedig a külföldre irányuló emberkereskedelem tekintetében - a

⁴ 1978. évi IV. törvény 175/B.§ (5) bekezdés a/ - c/ pont

szexuális célú kizsákmányolás a leginkább meghatározó, de jelentős a munka célú kizsákmányolás is.”⁵

A Nemzeti Stratégia a 2011/36/EU irányelv nyomán megadta az emberkereskedelem és kizsákmányolás fogalmát, mely utóbbi célzatként jelent meg az újra gondolt törvényi tényállásban.⁶

A Btk. hatálybalépésekor megállapított törvényi tényállása szerint az *emberkereskedelem jogi tárgya* az emberi szabadsághoz fűződő társadalmi érdek, míg a passzív alanya a természetes, élő személy, korra, nemre, állampolgárságra, egészségi állapotra tekintet nélkül. Azonban a kornak abból a szempontból mégis jelentősége volt, hogy a tizennyolcadik és a tizennegyedik életévét be nem töltött személyek sérelmére elkövetett emberkereskedelem a minősített esetek közé tartozott, így súlyosabban volt büntetendő.

Az emberkereskedelem *elkövetési magatartásait*, a törvény két csoportra bontva, taxatív felsorolta. Deklarálta, hogy az eladással, megvásárlással, elcseréléssel és ellenszolgáltatásként való átadással-átvétellel, illetőleg másnak, ezen előbbi tevékenységek megvalósítása érdekében történő szállítással, elszállásolással, elrejtéssel vagy megszerzéssel valósulhat meg. Az emberkereskedelem tényállása az adásvétel és a csere mindkét oldalán álló elkövetőket büntetni rendelte.

Az *elkövetői kör* szempontjából az emberkereskedelmet tettesként bárki megvalósíthatja. Ha pedig legalább ketten, egymás tevékenységéről tudva, közösen követik el a cselekményt, társtettesek lesznek. Azonban a BH2004.217. számú eseti döntés értelmében az emberkereskedelem bűncselekménye esetén társtetteség csak az azonos oldalon - a sértett eladásában, illetve megvásárlásában - közreműködő elkövetőknél állapítható meg. Ezen bűncselekmény is megvalósítható mind felbújtóként, mind pedig bűnsegédként.

⁵ 1. melléklet az 1351/2013. (VI. 19.) Korm. határozathoz - vezetői összefoglaló [1] - [3] bekezdés

⁶ Emberkereskedelem: Az emberkereskedelem személyek kizsákmányolás céljából való toborzása, szállítása, átadása, rejtegetése vagy fogadása - az adott személyek feletti ellenőrzés megváltoztatását vagy átadását is ideértve - fenyegetéssel, erőszakkal vagy egyéb kényszer alkalmazásával, emberrablással, csalással, megtévesztéssel, hatalommal vagy a kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés révén, illetve anyagi ellenszolgáltatásnak vagy előnyöknek valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében történő nyújtásával vagy elfogadásával. A kiszolgáltatott helyzet olyan helyzet, amelyben az adott személy tényleges vagy elfogadható választási lehetőség hiányában kénytelen alávetni magát az adott visszaélésnek.

Kizsákmányolás: A kizsákmányolás magában foglalja legalább a prostitúció révén történő kizsákmányolást, vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, a kénysERMUNKÁT vagy - szolgáltatásokat - a koldulást, a rabszolgotartást vagy a rabszolgotartáshoz hasonló gyakorlatot és a szolgaságot is ideértve -, a bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolást és a szervek kivételét.

Ami a *tudati oldalt* illeti, az emberkereskedelem kizárólag szándékosan követhető el. A második csoportba tartozó elkövetési magatartások (szállítás, elszállásolás, elrejtés, megszerzés) csupán egyenes szándékkal valósíthatók meg, de figyelemmel a cselekmény célzatára, az első körbe tartozó elkövetési magatartások (eladás, megvásárlás, elcserélés, ellenszolgáltatásként való átadás-átvétel) egyenes vagy eshetőleges szándékkal egyaránt megvalósíthatóak.

Az Irányelvnek való megfelelés érdekében az emberkereskedelem törvényi tényállása - a 2013. július 1. napjától hatályos Btk. szerint - egy második bekezdéssel egészült ki, beemelve célzatként a kizsákmányolást, mint az emberkereskedelem első minősített esetét.

Az Irányelv az emberkereskedelem egyes eseteiben alkalmazandó büntetési tételek felső határát is meghatározta, amelyre figyelemmel a Btk. az alapesetet érintően tartotta meg a három évig terjedő szabadságvesztés büntetést, míg a kizsákmányolás céljából elkövetett emberkereskedelem büntetési tételét egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztésben szabályozta, a bűnszervezetben történő elkövetés büntetési tételének felső határa pedig - szintén az Irányelvvel összhangban - tíz év lett.

A *kizsákmányolás*nak nincs egzakt definiálása sem az Irányelvben, sem pedig az egyéb nemzetközi dokumentumokban, hanem annak tipikus, büntetendő esetkörei kerültek felsorolásra; úgymint a más prostitúciójának kihasználása, és egyéb szexuális jellegű kizsákmányolása, a kényszermunka, kényszerszolgáltatás, koldulás, rabszolgaság, vagy a bűncselekmény elkövetéséhez kapcsolódó kizsákmányolás, illetve a szervkereskedelem, azonban ezen magatartási formák köre nem sorolható fel teljeskörűen.

A 2013. július 1. napján hatályba lépett Btk. a 192.§ (8) bekezdésében deklarálta, hogy az emberkereskedelem vonatkozásában a kizsákmányolás a kiszolgáltatott helyzetbe hozott vagy ilyen helyzetben tartott sértett e helyzetének kihasználásával előny szerzésére törekvés. Ezen kiszolgáltatott helyzet megvalósulhat egy tényező következményeként vagy pedig kiválthatja azt több tényező összessége is. Ha tehát a sértett kiszolgáltatott helyzetben van - amely helyzetet előidézheti maga az elkövető is (például a sértett anyagi helyzete, létfenntartása függ az elkövetőtől), de rajta kívül is állhat (például rossz családi háttér, lakhatás elvesztése) -, és ezzel a helyzettel az elkövető visszaél, vagy a helyzet révén előny szerzésére törekszik, ezzel már maga a bűncselekmény befejezettnek is minősül, nem szükséges a tényleges előny megszerzése.

A kiszolgáltatott helyzet az Irányelv 2. cikkének (2) bekezdése szerint az a helyzet, amelyben az adott személy tényleges vagy elfogadható választási lehetőség hiányában kénytelen alávetni magát az adott visszaélésnek. Azzal, hogy az elkövető törekszik a sértett sérelmére az előny megszerzésére, már fennáll a kizsákmányolási célzat, így a befejezett bűncselekmény megállapításához nem szükséges, hogy az elkövető ténylegesen is előnyhöz jusson. Ezen előny nem csupán anyagi előny lehet, hanem bármely olyan kedvezmény, kedvezőbb helyzet az elkövető számára, amelyet a sértettek a kiszolgáltatott helyzetével való visszaélése révén szerez vagy szerezhethet meg. A sértettek kizsákmányolása megvalósulhat koldulásra kényszerítésből, illetve bűncselekmény elkövetése révén szerzett jövedelem elvonásával is.

A kiszolgáltatott helyzet megállapításához alapul szolgáló szempontrendszer, továbbá az áldozattá válásra utaló jelek összefoglalását végezte el a jogalkotó az emberkereskedelem áldozatai azonosítási rendjéről szóló 354/2012. (XII. 13.) számú Kormányrendelet I. számú Melléklet B. pontjában, ahol a megjelenés és a személyi körülmények szerint sorolta fel azokat a körülményeket, melyek arra engednek következtetni, hogy az adott személy potenciális sértettje az emberkereskedelem vagy kényszermunka bűncselekményének.⁷

Ami az emberkereskedelem törvényi tényállásának további minősített esetköreit illeti, míg a régi Btk.-ban azok nehezebben voltak értelmezhetőek, áttekinthetőek, addig a 2013. július 1. napjától hatályos Btk. már mellőzte a többszörös utalásokat, azonban a minősített esetek körét meghagyta, sőt, azt tovább is bővítette a tizennyolcadik, illetve a tizennegyedik életévüket be nem töltött sértettek esetköreivel.⁸ Az Irányelvnek megfelelően a kiszolgáltatott helyzet kihasználása speciálisan, súlyosabban minősül az új törvényben. Összességében elmondható, hogy az emberkereskedelem

⁷ 354/2010. (XII. 13.) Korm. számú rendelet I. melléklet B. *Áldozattá válásra utaló jelek a megjelenés alapján*: látható sérülések, kezeletlen fertőzés jelei, látható alultápláltság, testi fogyatékoság. Úgy tűnik, korábban utasításokat kapott arra vonatkozóan, hogy mit kell mondania. Kimerültség jelei. Elhanyagolt, szegényes ruházat. A végzett munka jellegének nem megfelelő ruházat. Tipikusan szexuális tevékenység végzéséhez viselt ruházat. Túlzott, indokolatlan idegesség, zavartság, szégyenérzet. Nehezen áll szóba a hivatalos szervek képviselőivel, kerüli a szemkontaktust. Terhesség. *Személyes körülmények*: Nem rendelkezik személyazonosító okmányokkal. Annak jelei, hogy a személy szabad mozgását korlátozzák, ellenőrzik. Mindig van valaki, aki beszél helyette, idegenek előtt csak engedéllyel szólalhat meg. Családban él, de a család többi tagjától külön étkezik. Alkohol vagy kábítószer fogyasztására kényszerítették. Bűncselekmény elkövetésére kényszerítették. Szociális juttatásokban részesül, de más veszi fel helyette vagy egyből át kell adnia egy másik személy részére. Nők esetében, külföldi azonosításnál: otthon hagyott, 3 évesnél fiatalabb gyermek(ek). Nem tudja a szállása címét. Folyamatosan változó szálláshely. Szegényes, nem lakás céljára szolgáló, alkalmatlan szálláshely. Életvitelszerűen panzióban vagy hasonló szálláshelyen lakik. A munkahely azonos a szálláshellyel. Olyan családdal él együtt, melynek tagjai nem rokonai, illetve nevelőszülei. *Munkakörülmények/tevékenység végzésének körülményei*: Munkaideje (tevékenység végzésének időtartama) kirívóan hosszú. Nem biztosított számára a munkaközi szünet vagy szabadnap. Fizetés egy részének, vagy egészének elvonása. Kiugróan magas(nak állított) közlekedési, lakhatási, étkezési költségek. Munkaszerződés nincs, vagy a tényleges munkakörülmények annak nem felelnek meg. A munkavégzés valamennyi feltételét egyoldalúan a munkaadó állapítja meg. Az azonosításba bevont személy abban a hiszemben van, hogy tartozik a munkaadónak. A munkavégzés helye nem rendelkezik a megfelelő munkavédelmi felszerelésekkel. Nem tudja megmondani a munkahelye címét. Nem tudja megmondani mi a végzettsége, mit dolgozik. A munkavégzés (feladatvégzés) helye folyamatosan változik.

⁸ VASKUTI András: *A Büntető törvénykönyv 2012 - 1978. Büntető jogi jogszabályok változásai*. Budapest, CompLex, 2013., 136. oldal.

tényállását illetően a régi Btk. szabályait egy szigorúbb, árnyaltabb, áttekinthetőbb szabályrendszer váltotta fel.

Ezen bűncselekmény társadalomra veszélyességének magas foka miatt a törvény az *emberkereskedelem előkészületét* is büntetni rendeli. Ha tehát az adásvételi, az átadás-átvételi vagy a csere megállapodás megkötött az elkövetők között, már az is bűncselekménynek minősül. A cselekmény befejezetté akkor válik, ha a sértett, azaz a passzív alany az egyik elkövető hatalmából a másik elkövető hatalmába átkerül. Amíg ez nem történik meg, addig a bűncselekmény kísérleti szakban marad.

A *kényszermunka* törvényi tényállását a régi Btk. nem külön, hanem a személyi szabadság megsértése tényállásának keretei között rendelte büntetni.⁹ Az 1978. évi törvény szövege szerint, ezt a bűncselekményt valósította meg az, aki az emberkereskedelem révén megszerzett és a személyi szabadságától megfosztott sértett személyi szabadságának megfosztását továbbra is fenntartotta, a sértettet pedig munkavégzésre kényszerítette. Ezen koncepciót a 2012. évi C. törvény változtatott, és immár külön tényállásban; *kényszermunka* alcímmel rendelte büntetni valamennyi munkavégzésre kényszerítést, nem differenciálva azt csupán az emberkereskedelemre.¹⁰

Az Alaptörvény III. cikkének (1) bekezdése deklarálja, hogy senkit nem lehet szolgátságban tartani. A XII. cikk (1) bekezdése szerint pedig mindenkinek joga van a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához, valamint a vállalkozáshoz.

A kényszermunka védett jogi tárgyának megfelelően tehát az ember cselekvési szabadsága, az ahhoz fűződő társadalmi érdek.

A 2013. július 1. napjától hatályos Btk. az új tényállás megfogalmazásával személyi minőségtől függetlenül védte az ember ezen cselekvési szabadságát, amely a bűncselekmény jogi tárgya. Ennek értelmében a bűncselekmény passzív alanya bárki lehet, ahogyan az elkövetője is bárki lehet. A bűncselekmény elkövetési magatartása pedig a munkavégzésre kényszerítés. Ahhoz, hogy a bíróság bűnösnek mondhassa ki az elkövetőt, a cselekménynek, azaz a munkavégzésre kényszerítésnek

⁹ 1978. évi IV. törvény 175.§ (2) bekezdés

¹⁰ 2012. évi C. törvény 193.§

másnak a kiszolgáltatott helyzetét kihasználva, illetőleg erőszakkal vagy fenyegetéssel kell megvalósulnia, tehát ezen elkövetési módok valamelyikét kell alkalmaznia az elkövetőnek. A kényszerítés abban a pillanatban megvalósul, amikor a sértett képtelen az akaratának megfelelő magatartás tanúsítására, amely történhet egyenes és eshetőleges szándékkal is.

A tényállás minősített esetet is tartalmazott: amennyiben a sértett sanyargatásával (azaz súlyos testi és/vagy lelki szenvedést okozva), jelentős érdeksérelmet okozva (amelyet mindig a konkrét körülmények alapján lehet megállapítani) vagy tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére valósítják meg a bűncselekményt, az súlyosabban minősül.

Egyrészt az emberkereskedelem körébe tartozó bűncselekmények látenciáját, másrészt az elkövetési magatartások jogi megítélésének, más - részben azonos törvényi tényállási elemeket tartalmazó - bűncselekményektől való elhatárolásának nehézségét jelzi, hogy a régi Btk. 175/B.§-a és az új Btk. 192.§-a szerinti minősítések szerint Magyarország bíróságai 2014-ben 12, 2015-ben 22, 2016-ban 2, 2017-ben 3, 2018-ban 11 elkövetővel szemben hoztak jogerős ítéletet emberkereskedelem büntette miatt.¹¹

Az elhatárolási dilemmák főként az elkövetési alakzatok (felbujtás, társtettség), továbbá emberkereskedelem vagy kényszermunka, emberkereskedelem vagy kerítés, emberkereskedelem előkészülete vagy kerítés körében merültek fel, mely kérdéseket a Kúria igyekezett megválaszolni - a konzumpció, illetve szubszidiaritás elve alapján, a látszólagos alaki halmazat szabályai szerint - a felülvizsgálati eljárásokban.¹²

Az emberkereskedelem tényállásával kapcsolatban elsősorban a joggyakorlat jelzése alapján, másodsorban jogelméleti alapon többirányú kifogás merült fel. A tényállás egyrészt nem adta vissza kellően egyértelmű módon azt a nemzetközi egyezményekben, valamint uniós irányelvben is megjelenő szabályozási elvárást és az emberkereskedelem gyakorlatban is megjelenő lényegét, hogy a haszonszerzésre való törekvés az emberkereskedelmet akként hatja át, hogy közben az elkövető a

¹¹ FEHÉR Éva: Az emberkereskedelem visszaszorítása iránti törekvésekről, Konferencia a tanúgondozás és áldozatvédelem témájában, Bp. 2019. április 29-30. Coospace tananyag

¹² BH2004.217., BH2017.286., BH2020.30., BH2012.145. számú eseti döntések

sértettel szemben valamiféle - köznyelvi értelemben vett - hatalmi viszonyt használ ki, ami lehetővé teszi a sértett dologként való kezelését az emberi méltóság alapjainak megsértése mellett.¹³

Ezért a 2020. július 1. napján hatályba lépett 2020. évi V. törvény 9.§-a alapjaiban módosította a Btk. 192.§-át (egyúttal hatályon kívül helyezve a 193.§-ban körülírt kényszermunka törvényi tényállását) - részben visszatérve az 1978. évi IV. törvényben bemutatott eredeti koncepcióhoz - ekként:

Btk. 192.§ (1) Aki mást

a) elad, megvásárol, elcserél, ellenszolgáltatásként átad, átvesz, vagy

b) az a) pontban meghatározott cselekmény megvalósítása érdekében szállít, elszállásol, elrejt, vagy másnak megszerez, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki mást rendszeres előny szerzése céljából munkavégzésre, munka jellegű tevékenység végzésére, egyéb szolgáltatásra, vagy jogellenes cselekmény folytatására

a) megtevesztéssel, a sértett nevelésével, felügyeletével, gondozásával, gyógykezelésével kapcsolatos, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve, vagy a sértett kiszolgáltatott helyzetét kihasználva rábir, vagy

b) erőszakkal vagy fenyegetéssel kényszerít, büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) Aki mást a (2) bekezdésben meghatározott cselekmény megvalósítása érdekében toboroz, átad, átvesz, elad, megvásárol, elcserél, ellenszolgáltatásként átad vagy átvesz, másnak megszerez, szállít, elszállásol, elrejt, büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) Aki a (2) vagy a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekményt szexuális cselekmény végzése vagy emberi test tiltott felhasználása érdekében követi el, büntett miatt öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(5) A büntetés a (2) vagy a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, a (4) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tizenöt

¹³ A 2020. évi V. törvény 9.§-ához és 14.§ b/ pontjához fűzött miniszteri indokolás

évig terjedő szabadságvesztés, ha azt a) tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére, b) a sértett sanyargatásával, c) hivatalos személyként, e minőséget felhasználva, vagy d) több ember sérelmére követik el.

(6) A büntetés a (2) vagy a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, a (4) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől húsz évig vagy életfogytig terjedő szabadságvesztés, ha azt

a) tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére, vagy

b) életveszélyt vagy különösen súlyos hátrányt okozva követik el.

(7) Aki emberkereskedelem és kényszermunkára irányuló előkészületet követ el, az (1) bekezdésben meghatározott esetben vétség miatt egy évig, a (2) vagy (3) bekezdésben meghatározott esetben büntett miatt három évig, a (4) bekezdésben meghatározott esetben egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(8) Aki

a) a (2) bekezdésben meghatározott emberkereskedelem és kényszermunka sértettjének munkáját, munka jellegű tevékenységét, egyéb szolgáltatását vagy jogellenes cselekményét igénybe veszi vagy felhasználja, három évig terjedő szabadságvesztéssel,

b) az a) pontban meghatározott bűncselekményt szexuális cselekmény igénybevételével vagy emberi test tiltott felhasználása érdekében követi el, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Az említett hatalmi viszony az egyszeri adásvétel vagy az arra irányuló részcselekmények esetében, az (1) és (3) bekezdésben meghatározott alapesetekben, az adásvétel fogalmából - az egyébként dologra vonatkozó aktusból - következik, míg a rendszeres kizsákmányolás vagy ilyen célú résztvékenység esetén, a (2) bekezdés szerinti alapesetben nevesített módon jelentkeznek. A hatályos Btk. a szükséges hatókörben, ez utóbbi esetekben teszi egyértelművé az emberkereskedelem kizsákmányoló célú elkövetési magatartásait.

A Btk. módosítás rendezte az abból eredő értelmezési nehézséget is, hogy a kizsákmányolás törvényi definíciója nem tükrözte vissza megfelelően a sértett ténylegesen kiszolgáltatott helyzetét. A korábbi szabályozás a kiszolgáltatott helyzetet a tényállás szövegében csak a kizsákmányolási célzaton keresztül jelenítette meg, csak az értelmező rendelkezés tette ehhez hozzá, hogy ez csak a kiszolgáltatott helyzetben levő sértettel kapcsolatban merülhet fel. Az értelmező rendelkezés alapján mindezek mellett nem volt egyértelmű, hogy a kiszolgáltatott helyzet nem kizárólag emberi közrehatás eredménye lehet, hanem kialakulhat emberi magatartástól független körülmények alapján is.

Az emberkereskedelem tényállási elemeit megvalósító cselekmény rendszeresség, illetve az arra irányuló törekvés hiányában önmagában is visszaélészerű, jellemzően büntetendő cselekmény és a védett speciális jogtárgyhoz igazodó bűncselekmény miatt lehet büntetendő (pl. kényszerítés, emberi szerv tiltott felhasználása, kerítés stb.). Az emberkereskedelem fenti alapesetét meghatározó kizsákmányolás ugyanakkor rendszeres előny szerzésére törekvés hiányában nem valósulhat meg, ellenkező esetben valamennyi hasonló visszaélészerű magatartás emberkereskedelem megállapítását tenné lehetővé, ami jelentős elhatárolási problémát eredményezne, és a kizsákmányolás nélkül is megvalósuló törvényi tényállások kiüresedésével járna.

A módosítás változatlanul hagyta az első alapeset elkövetési magatartásait, ugyanakkor a büntetési tételt súlyosította. Az elkövetési magatartásokat a rábírás, a kényszerítés, illetve az ezekhez kapcsolódó résztvekenységek merítik ki. A Btk. az erőszakkal, illetve a fenyegetéssel való kényszerítéssel azonos súlyú bűncselekményként értékeli a hatalmi helyzettel összefüggő olyan rábírást, amelynek során a passzív alany cselekvési szabadsága nem sérül. Az első két elkövetési magatartás rendszeres előnyszerzésre irányuló célzat esetén tényállászerű. A második alapesethez kapcsolódó előkészületi jellegű résztvekenységek esetén a célzat nem szükségszerűen a rendszeres előnyszerzés, hanem a rábírással és a kényszerítéssel megvalósuló bűncselekmény elősegítése. A tényállás ezen része ugyanis azt a mozzanatot rendeli önállóan büntetni, amellyel a rendszeres előnyszerzésre irányuló bűncselekmény szándékos elősegítése történik. Ehhez nem szükséges, hogy a (3) bekezdés elkövetője a (2) bekezdés szerinti célzatot átvegye, elegendő a (2) bekezdésben meghatározott folyamatra irányuló magatartás felismerése, és az annak érdekében történő alkalmi elkövetés. Mindez abban is kifejeződik, hogy a (3) bekezdés nem a rendszeres előnyszerzési célzatot, hanem az egész (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény szándékos elősegítését jelöli meg az

elkövetési magatartások motívumaként. A kapcsolódó előkészületi jellegű elkövetési magatartások ennek megfelelően rendszeres előny szerzési célzat nélkül is tényállásszerűek.

Fontos kiemelni, hogy az előny és a haszon büntetőjogi fogalmai elkülönüléséből eredően ebben az alapesetben értékelhető a nem pénzbeni, hanem személyes jellegű előny szerzésére való törekvés is. A megcélzott tevékenységek normaszövege alapján attól függetlenül büntetendő az elkövető, hogy a megcélzott eszközcselekmény milyen jogviszonyban vagy akár munka jellegű jogviszonyon kívül történik.

A módosítás a törvényi tényállásba integrálta a második - kényszermunka jellegű - alapesetben a kizsákmányolási célú emberkereskedelemnek a korábban értelmező rendelkezésbe foglalt tényállási elemét, egyúttal e tényállásba foglalta a korábbi szabályozásban kényszermunkának minősülő cselekményeket is. Ennek alapvető indoka, hogy a kényszermunka és az emberkereskedelem céljai és motivációi jelentős átfedést mutatnak, ugyanis mindkettő feltételez egy kiszolgáltatott helyzetet, amelyre építve az elkövető a passzív alany emberi méltóságát és cselekvési szabadságát semmibe véve törekszik tartósan előny szerzésére.

A Btk. 192.§ (8) bekezdésben szereplő harmadik alapeset az emberkereskedelem munkájának és ahhoz hasonló tevékenységének igénybevételét, illetve felhasználását - a fogyasztói oldalt - rendeli büntetni. Elkövetési magatartásai közül az igénybevétel a tényállásban írt tevékenységeknek az elkövető rendelkezése alapján történő alkalmazásával, a felhasználás pedig az ilyen tevékenységekből származó és attól már elkülönült eredménynek az érvényesítésével valósul meg. Ehhez kapcsolódó minősített esetet alapoz meg a szexuális cselekmény igénybevételével, valamint az emberi test tiltott felhasználásával összefüggésben elkövetett fogyasztói oldali emberkereskedelem.

A módosítás leegyszerűsítette a bűncselekmény minősítési rendszerét amellet, hogy egyébként emelte az alapesetek büntetési tételeit. Az emberkereskedelem minősítő körülményei terén előzmény nélküli új eset, ha a bűncselekményt az elkövető több ember sérelmére követi el. A Btk. e minősítő körülményéhez más bűncselekmény kapcsán a joggyakorlat már kidolgozta a szükséges értelmezési keretet. A minősítő körülmény törvényi egységet (delictum complexumot, azaz összefoglalt bűncselekmény) képez, ami alapján kizárt a sértettek számához igazodó rendbeliség.¹⁴

¹⁴ SOMOGYI Gábor: Az emberkereskedelem szabályozásának változása, minősítési és elhatárolási kérdések, 2021. március 9. Előadás, CooSpace tananyag

Az időbeli hatály vizsgálata során tehát felmerül, hogy a 2020. július 1. előtt hatályos szabályozás szerinti halmazat helyett kedvezőbb-e a hatályos Btk. szerint egy bűncselekmény megállapítása több sértett esetén. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy a Btk. 2.§ alkalmazása nem ütközhet a Btk. 1.§-ában rögzített nullum crimen sine lege elvébe, hiszen korábban nem volt minősített eset a több ember sérelmére történő elkövetés.¹⁵

A szervezett bűnözés

Tekintve, hogy a szervezett bűnözés egyik fő tevékenységi területe éppen az emberkereskedelem, kitérek ezen témakörre pár gondolat erejéig.

A Btk. értelmező rendelkezései között, a 459.§ (1) bekezdés 1. pontja alatt találjuk a bűnszervezet hazai definícióját, amely szerint a *bűnszervezet* legalább három személyből álló, hosszabb időre, hierarchikusan szervezett, konspiratíván működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése.

Kitekintve a nemzetközi szintésre, azt láthatjuk, hogy a szervezett bűnözésre egységes, valamennyi nemzetre irányadó fogalmat megalkotni nem egyszerű, mivel annak formájára, ténykedésére mai napig hatnak a nemzeti adottságok, jellemzők, a földrajzi és politikai helyzetek. Tóth Mihály és Kóhalmi László fogalmazta meg azt, hogy „a szervezett bűnözéssel szembeni szükségszerű nemzetközi fellépést (...) csak akkor lehet összehangolni, ha a küzdelem nem egy teljesen képlékeny és változó „fantomjelenség”, hanem egy többé-kevésbé állandó ismérvekkel jellemzett kriminális forma ellen irányul. A bűnszervezetek nemzetközi nyilvántartása is csak legalább főbb vonalaiban egységes fogalom alapján történhet.”¹⁶

Szervezett bűnözéssel érintett főbb területek: kábítószer-kereskedelem, illegális migrációhoz kapcsolódó bűncselekmények, emberkereskedelem, prostitúciós tevékenységhez kapcsolódó bűncselekmények, vagyoni elleni bűncselekmények, pénzmosás.

¹⁵ BH2021.187. I. pont

¹⁶ TÓTH Mihály- KÓHALMI László: A szervezett bűnözés. In Borbíró Andrea, Gönczöl Katalin, Kerecsi Klára, Lévay Miklós (szerk.): *Kriminológia* (Második Átdolgozott kiadás). Budapest, Wolters Kluwer, 2019.
https://mersz.hu/dokumentum/m736YOV1796_345/#m736YOV1796_343

A bűnszervezet sajátossága a polikriminalitás, azaz az elkövetői körök nem csupán emberkereskedelemmel kapcsolatos bűncselekményeket, hanem egyéb, például kábítószerrel, pénzmosással kapcsolatos bűncselekményeket is elkövetnek. Ezért hosszú felderítő munkát igényel ezen cselekmények felgöngyölítése, és szükség van széles körű leplezett eszközök alkalmazására is, ahogyan a csoportok kapcsolatrendszerének azonosítása, majd bomlasztása is eszköz a nyomozóhatóság számára az eredményes munka elvégzésében. Fontos továbbá a belföldi és külföldi rendvédelmi szervekkel való együttműködés, tekintve, hogy a bűnszervezetben történő elkövetés tipikusan határokon átnyúló elkövetésként valósul meg.

Alapvető probléma a szervezett bűnözés elleni küzdelem során, hogy a technológia gyors ütemű fejlődése, a keresleti oldal hangsúlyossága, az áruk, a tőke, a szolgáltatások és a személyek szabad mozgása kedvez ezen bűnözési formának, míg a megelőzés és a visszaszorítás hatékony eszközeinek fejlődése ezt a tempót nem tudja lekövetni, mintha az egy lépéssel mindig lemaradna a szervezett bűnözés lehetőségeihez, eszközrendszeréhez képest. A szervezett bűnözés keretei között megvalósuló tevékenységek gyakran határokon átnyúlóan történnek. Az illegális kereskedelem, így az ember- vagy szervkereskedelem, a kiberbűnözés is kontinenseken átívelhet, ezzel készítetve a nemzeteket arra, hogy hatékonyabban összefogva törekedjenek a megelőzésre, felderítésre és igazságszolgáltatásra. Mindezek biztosítására, a szervezett bűnözés elleni küzdelem anyagi és eljárásjogi intézményrendszere alapjainak megteremtésére született az Egyesült Nemzetek keretében, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Palermói Egyezmény, amely Magyarországon a 2006. évi CI. törvénnyel 2006. december 6. napján került kihirdetésre. Ezen Egyezmény rendelkezéseit, a 2006. évi CII. törvénnyel kihirdetett, ugyancsak Palermóban, 2000. december 14-én létrejött Egyezmény az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve egészítette ki. A 2006. december 6. napján kihirdetett törvény Preambuluma szerint a Jegyzőkönyv részes államai kijelentik, hogy az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzését és az ellenük való fellépést szolgáló hatékony cselekvés olyan átfogó nemzetközi megközelítést igényel a származási, a tranzit és a célországokban, amely magában foglalja az ilyen jellegű kereskedelem megelőzésére, az emberkereskedők megbüntetésére, és az ilyen jellegű kereskedelem áldozatainak védelmére szolgáló intézkedéseket, beleértve az utóbbiak nemzetközileg elismert emberi jogaik védelme által. Figyelembe véve azt a

tényt, hogy az emberek, különösen a nők és gyermekek elleni kizsákmányolás elleni fellépés szabályait és gyakorlati intézkedéseket tartalmazó számos nemzetközi jogi dokumentum létezése ellenére nincs egy olyan egyetemes jogi dokumentum, amely az emberkereskedelem minden vonatkozását átfogná, aggályos, hogy egy ilyen dokumentum hiányában azokat a személyeket, akiket az emberkereskedelem fenyeget, nem lehet majd megfelelően megvédeni. Ezért a Közgyűlés 1998. december 9. napján hozott 53/111 számú határozatával elhatározta egy nyitott kormányközi ad hoc bizottság létrehozását azzal a céllal, hogy kidolgozzon egy átfogó nemzetközi egyezményt a nemzetközi szervezett bűnözés ellen, valamint hogy megvitassa - többek között - egy a nők és gyermekek kereskedelmével foglalkozó nemzetközi okmány kidolgozását.

Az európai dokumentumok köréből még kiemelendő az Európai Parlament 2011. október 25-i (2013/C 131 E/08) állásfoglalása a szervezett bűnözésről az Európa Unióban. Az Állásfoglalás kitér a szervezett bűnözés minden területére és vonatkozására, illetve ajánlásokat fogalmaz meg az uniós tagállamok számára. Ennek indoka, hogy az Európai Parlament meggyőződése, miszerint a szervezett bűnözés - függetlenül attól, hogy az maffiaszerű-e vagy sem - az egyik legfőbb fenyegetés az Európai Unió belső biztonságára és polgárai szabadságára nézve; úgy véli, hogy - bár fennáll a veszélye, hogy a bűnszervezetek egyre gyakrabban működnek együtt a terrorista szervezetekkel - a szervezett bűnözést a terrorizmustól elkülönítve kell kezelni, és felszólít a témával kapcsolatos konkrét, horizontális uniós stratégia kidolgozására, amely jogalkotási és operatív intézkedéseket, a források elosztását és egy szigorú végrehajtási menetrendet is magában foglal. Megállapítja - többek között - , hogy az illegális bevándorló nők és lányok az uniós állampolgárságú nőknél és lányoknál jobban ki vannak szolgáltatva a szervezett bűnözésnek, azon belül a prostitúciónak és az emberkereskedelemnek (F pont). Hangsúlyozza továbbá, hogy az uniós intézményeknek és a tagállamoknak a gyermekkereskedelem vonatkozásában holisztikus megközelítést kell alkalmazniuk, amely összefogja a gyermekkereskedelem áldozatává vált, illetve általa veszélyeztetett gyermekek jogainak védelmét célzó, több ágazatra kiterjedő fellépéseket; kitarthat emellett, hogy a tagállamoknak aktívan részt kell venniük az illegális örökbefogadás elleni küzdelemben, és ki kell alakítaniuk egy, az átláthatóságot, valamint az elhagyott és az örökbe fogadott gyermekek fejlődésének hatékony nyomon követését biztosító keretet (30. pont). Üdvözli az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemlről szóló 2011/36/EU irányelv elfogadását, mivel az emberkereskedelem

prostitúció révén történő kizsákmányolás, a kényszermunka, a szerveltávolítás és rabszolgasorba kényszerítés formájában gyakran kapcsolódik a szervezett bűnözés tevékenységéhez; hangsúlyozza az említett irányelv gyors és hatékony végrehajtásának rendkívüli jelentőségét (37. pont).

Az Unió intézményrendszerében is több szerv foglalkozik a szervezett bűnözés megelőzésével, felderítésével, megakadályozásával, valamint a tagállamok igazságszolgáltatásainak hatékony együttműködésének elősegítésével, úgymint az EUROPOL (Európai Rendőrségi Hivatal), OLAF (Európai Csalás Elleni Hivatal), EUROJUST (Európai Unió Büntető Igazságügyi Együttműködési Ügynöksége), CEPOL (Európai Rendőrakadémia). A hatékonyság növelése érdekében a hatóságok alapvető célja az időszerűség és az eredményesség növelése, a feladatok megosztása és a közös fellépés, az adatok gyors beszerzése, továbbítása és megőrzése, valamint a folyamatos utánpótlás biztosítása.

Ami az emberkereskedelem és a szervezett bűnözés kapcsolatát illeti, megállapítható, hogy a szervezett bűnözés célszágai a nyugat-európai országok, különösen azok az országok, ahol például a prostitúciós tevékenység szabadon folytatható (pl. Hollandia). A prostitúcióra kényszerítés, mint gyakori elkövetési magatartás a szervezett bűnözés egyik legjövedelmezőbb „üzletága”. A tényleges piacot a technológiai vívmányoknak, az internet adta lehetőségeknek „köszönhetően” kiegészíti a virtuális piac is, amelyet a szervezett bűnözés újabb, bővülő szegmensnek tekint, és ki is használ. Az emberkereskedelem gyakran kapcsolódik a szervezett bűnözés más formáihoz is, mint például az embercsempészéshez, a kábítószer-kereskedelemhez, a zsaroláshoz, a pénzmosáshoz, az okmányokkal való visszaéléshez, a fizetési kártyákkal való visszaéléshez, a vagyon elleni bűncselekményekhez, és - ahogy korábban említettem, a virtuális világ adta lehetőségeket -, a kiberbűnözéshez is.

Természetesen hazai szinten is számos esetben kell a hatóságoknak bűnszervezetben történő elkövetést felderíteniük, a jogalkalmazóknak pedig a bűnszervezet formájában történő elkövetést megállapítaniuk. A magyar elkövetői kör és szisztémát vizsgálva azt láthatjuk, hogy az érzelmi kötődés dominál, ez az, amit kihasználnak az elkövetők. Magyarország egy jelentős kibocsátó ország, főként a lemaradottabb vidékekről történik az áldozatok beszerzése, mélyszegénységben élő, hátrányos helyzetű családokból. Az EUROPOL koordinálásával a tagállamok együttműködésével közös akciónapok

kerülnek meghirdetésre, melynek keretében elkövetői csoportok felszámolása és elfogása a cél. Az elkövetői kör főként rokon, etnikai alapon szerveződik, így - figyelemmel a tagok közötti erős lojalításra, összetartásra - a felszámolásuk is nehezebb. Azonban az a tény, hogy a hazai elkövetők a megszerzett javakat főként Magyarországon költik el, a felderítést segíti.

Gyermekkereskedelem

A gyermekek kereskedelmi célú kizsákmányolása a határok nyitottá válásával, a szabad mozgással és a kontroll csökkenésével az 1990-es évek végére nagymértékű elszaporodottságot mutatott hazánkban is. A kiszolgáltatottság, mélyszegénység, árvaság és/vagy a bántalmazás miatti nehézsorsú gyermekek választási szabadsága oly mértékben lecsökken vagy eltűnik, hogy könnyű célpontokká válnak az emberkereskedők számára. Az ECPAT¹⁷ 2021. évi *Országjelentése* statisztikai adatai szerint 2015-2016. évben az EU-ban összesen regisztrált 1310 gyermekkereskedelem áldozata közül 647 gyermek magyar állampolgár volt.¹⁸ A probléma azonban mindenképpen globális. A gyermekek magas számban kerülnek a szexpiacra, végeznek kényszermunkát, fegyveres harcokban való részvételre vannak kényszerítve, de bűncselekmények elkövetésébe, drogkereskedésbe is bevonják őket a szervezett bűnözés keretei között, vagy akár modernkori rabszolgaként, háztartási alkalmazottként foglalkoztatják őket, kihasználva a helyzetüket.¹⁹ Az elmúlt évtizedekben, különösen az utóbbi években jelentősen megnőtt a gyermekek kiszolgáltatottsága, figyelemmel az egymást érő válságokra, a fegyveres konfliktusokra, a nagy migrációs és menekültáramlásokra, a kiberbűnözésre, amit az éghajlatváltozás és a COVID 19-világjárvány tovább súlyosbított, így a gyermekkereskedelem megelőzésére és leküzdésére irányuló erőfeszítések óriási nehézségekkel néztek szembe. A Migrációügyi és Uniós Belügyi Főigazgatóságának honlapja²⁰ szerint a világszerte felderített áldozatok több mint egyharmada gyermekkorú, míg az Európai Unióban minden ötödik áldozat gyermek.

¹⁷ Az ECPAT civil társadalmi szervezetek globális hálózata, amely a gyermekek szexuális kizsákmányolásának felszámolásán dolgozik. A gyermekek online szexuális kizsákmányolásának, a szexuális célú gyermekkereskedelemnek, a gyermekek prostitúcióban való szexuális kizsákmányolásának, gyermek-, korai és kényszerházasságoknak, valamint a gyermekek szexuális kizsákmányolásának az utazási és turisztikai ágazatban való felszámolására összpontosít. Az ECPAT International hálózat 104 ország 122 tagszervezetéből áll. Titkársága Bangkokban, Thaiföldön található, technikai támogatást nyújt a tagcsoportoknak, koordinálja a kutatásokat és irányítja a nemzetközi érdekérvényesítő kampányokat.

¹⁸ ECPAT *Országjelentés: Magyarország*, Jelentés a gyermekek szexuális kizsákmányolásának formáiról, jellemzőiről és méreteiről. ECPAT International és Híntalovon Gyermekjogi Alapítvány, 2021. 13. oldal

https://ecpat.org/wp-content/uploads/2021/05/ECO_HUNGARY_Final-version-HUNG_2February2021.pdf

¹⁹ HERCZOG Mária: *Gyermekbántalmazás*. Budapest, CompLex, 2007., 253. oldal.

²⁰ <http://ec.europa.eu/anti-trafficking>

A gyermekkereskedelem témakörében szót kell ejtenünk a gyermekmunka, a szervkereskedelem és a kereskedelmi célú szexuális kizsákmányolás eseteiről.

Gyermekmunka esetében felmerül, hogy mennyire élesen húzhatók meg a határvonalak a kényszermunka és a család vagy kisebb közösség számára és érdekében végzett munka között. Ha csak az előző évszázadokra gondolunk vissza, amikor a gyermekek száma és legfőbb haszna abban rejlett, hogy korán a gazdaság életébe, a földekre lehetett munkavégzésre integrálni őket, későbbiekben pedig idős szülei gondozása volt elvárva tőlük, nehéz élesen meghatározni azt, hogy mi minősül még családi segítségnek és mi minősül már bántalmazásnak, kényszerítésnek. A II. világháborút követően fogadtak el először olyan törvényeket, amelyek már kifejezetten korlátozták a gyermekmunka valamennyi változatát.²¹ Azonban, ha globálisan nézzük a világgazdaságot, a különböző országok gazdasági adottságait, a fejlődő országok problémáit, azt láthatjuk, hogy sok-sok mélyszegénységben élő család számára a mai napig is a létfenntartáshoz szükséges, sőt nélkülözhetetlen, hogy gyermekeik minél korábban, minél fiatalabban munkával járuljanak hozzá valamennyiük megélhetéséhez.

Mi tekinthető tehát gyermekmunkának? Alapvetően a gyermek életkorának nem megfelelő, a gyermek számára kényszert jelentő, szabadideje vagy akár tanulmányi, iskolai kötelezettségei terhére végzett, illetve a számára megalázó kényszermunka mindenképpen ebbe a kategóriába esik, amely járhat bántalmazással együtt. Ha csupán abba gondolunk bele, hogy az adott munka segíti-e a gyermek testi, szellemi fejlődését, nem terheli-e túl, nem ártalmas-e a gyermek számára, szükségletei pedig biztosítva vannak-e az elvégzendő feladat során, már választ kaphatunk arra vonatkozóan, hogy gyermekmunkáról van-e szó vagy sem.

A *szervkereskedelem* a gyermek kizsákmányolásának, bántalmazásának esetköre, és minden formája tiltott. Alapvetően a szervezett bűnözés kereteiben zajlik, gyermekeket is érintve, sajnos ez esetben is a látenciája nagyon magas. Kevés statisztikai információ áll rendelkezésre, azonban a léte kétségtelen. Ezen bűnözési ág a fejlődő országokat érinti elsősorban.

A *kereskedelmi célú szexuális kizsákmányolás* is a szervezett bűnözés terepe. A gyermekek kényszermunkája ez esetben a gyermekpornográfia és a prostitúció keretei között valósul meg. Gyakran kart karba öltve jár az emberkereskedelem áldozatává vált gyermekek szexuális kizsákmányolása és rabszolgamunkára kényszerítése testi, lelki fenyegetéssel, bántalmazással.²²

²¹ HERCZOG Mária: *Gyermekbántalmazás*. Budapest, CompLex, 2007., 255. oldal.

²² (ILO) 182. számú Egyezménye, Genf, 2000.

Hazánkban a Gyermek Jogairól szóló, 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdetett New York-i Egyezmény alapján a 18. életévüket be nem töltött személyek gyermeknek minősülnek. Ennek értelmében a 18. életév alattiak esetében semmilyen fajta önkéntességről vagy beleegyezésről, de még saját akaratról sem beszélhetünk, ezért attól függetlenül, hogy egy 17 éves gyermek látszólag önszántából (de egyébként a létfenntartás szüksége, a kilátástalanság miatt) az út mellett szexuális szolgáltatásokat kínál, mind a „szolgáltatást” igénybe vevő, mind pedig a gyermekkorú személyért felelős személy is bűncselekményt valósít meg.

Az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága 1992-ben a gyermekkereskedelemtől tartott 48. ülésén tipizálta a gyermekek szexuális célú kizsákmányolását eszközlő bántalmazási formákat. Ezek az alábbiak:

- prostitúció,
- pornográfia,
- házasságra kényszerítés, eladás,
- szexturizmus,
- a gyermekek fizikai integritását és nemi önazonosságát sértő hagyományok szokások, csonkítás,
- idősebb gyermek illegális vagy legális örökbeadása, nevelésbe adása.

Az emberkereskedelem és így a gyermekkereskedelem leggyakrabban határon átívelő bűncselekmény. Melyek azok a kockázati faktorok, amelyek a gyermekek áldozattá válását predesztinálják? Elsősorban a szegénység, kiszolgáltatott élethelyzet, rossz családi körülmények, állami gondozás, iskolázatlanság, illetve a nem megfelelő jogi szabályozás és a nagyfokú kereslet, amelyek veszélyeztetik a gyermekeket.

Jelen tanulmánynak nem célja az áldozatvédelem témakörében elmélyülni, de mindenképpen fontos megemlíteni, hogy minden esetben, de a gyermekkorú áldozatok esetében kiemelt szerepe van az áldozatvédelmi eszközök hatékony alkalmazásának (teljeskörű tájékoztatás, edukáció, az eljárás során a szembesítés mellőzése, hatóságok együttműködése, tanúvallomás videófelvételen történő rögzítése, rehabilitáció, pszichológiai segítség nyújtása stb.), a bűnmegelőzési stratégiáknak, valamint a másodlagos viktimizáció elkerülésének.

Az Európai Unió statisztikája, jövőbeli stratégiája az emberkereskedelem elleni küzdelemben

A Migrációügyi és Uniók Belügyi Főigazgatóság honlapján²³ közzétett 2024. áprilisi adatok szerint az Európai Unióban az emberkereskedelem áldozatainak 37%-a uniós állampolgár. Az áldozatok zöme nő és leánygyermek, akik elsődlegesen szexuális célú kizsákmányolás áldozatai, azonban a munkaerő kizsákmányolás területén a férfi áldozatok száma is megduplázódott az elmúlt években. A gyermekkorú áldozatok száma 15%-ra tehető. Az Európai Unióban az emberkereskedők többsége uniós állampolgár, gyakran az áldozataikkal azonos állampolgárságúak. Az elkövetők több mint háromnegyede férfi.

Ami az emberkereskedelem elleni uniós küzdelem jövőjét illeti, alapvető fontosságú a legfrissebb, 2024. július 14-én hatályba lépett, az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1712. számú irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemlről, valamint az áldozatok védelméről szóló 2011/36/EU irányelv módosításáról, amely az eddigieknél szigorúbb szabályokat tartalmaz az emberkereskedelem elleni küzdelemre vonatkozóan. A 2024/1712. számú irányelv a kérdéses bűncselekményeket szigorúbban rendeli büntetni, ezzel együtt erősebb eszközöket biztosít a hatóságok számára a kizsákmányolás új formáinak - beleértve az online kizsákmányolást is - a kivizsgálásához és büntetőeljárás alá vonásához, és az áldozatoknak nyújtott segítség és támogatás javításához is. Az irányelv szerint emberkereskedelemnek kell minősíteni a hazai jogrendnek a bérnyaság, a kényszerházasság és az illegális örökbefogadás kihasználását is. Azok pedig, akik szándékosan veszik igénybe az emberkereskedelem áldozatai által nyújtott szolgáltatásokat, bűncselekményt követnek el, így büntetőeljárás hatálya alá kell, hogy essenek. A súlyosító körülmények között értékelendő az irányelv alapján a szexuális kizsákmányolás esetében az internet, az okostelefonok és a számítógépek használatával történő elkövetés. Mindezen túl a 2024/1712. számú irányelv célja, hogy az uniós tagállamok egyesítsék erőiket, és összehangoltan kezeljék a felmerülő kérdéseket. Az emberkereskedelem elleni küzdelemmel foglalkozó nemzeti, tagállami koordinátorok kijelölésére is sor kerül, akiknek nemzeti cselekvési terveket kell elfogadniuk, amelyeket rendszeresen frissíteniük is kell. Az Európai Unió tagállamainak két év áll rendelkezésükre - 2026. július 15. napjáig - arra, hogy az irányelvnek megfelelő új szabályokat átültessék a nemzeti

²³ <http://ec.europa.eu/anti-trafficking>

jogrendszerükbe.²⁴ Ebben az időszakban vizsgálendő, hogy a jelenlegi anyagi jogi szabályozás a fentieknek megfeleltethető-e. Amennyiben hiányosság mutatkozik úgy indokolt a Btk. emberkereskedelemtől és kényszermunkáról szóló törvényi tényállásának módosítása - új elkövetési módok súlyosító körülményként történő beiktatásával - az irányelv ajánlása szerint.

Záró gondolatok

Az emberkereskedelem és a rabszolgaság modern formájában büntetendő, mivel mindkettő alapvetően az embernek tárgyként, árucikként való kezeléséről, kizsákmányolásáról, tehát az alapvető emberi jogok megtiprásáról, semmibe vételéről szól, amely napjainkra komplex problémává vált. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJEB) ítélezési gyakorlatában is megjelenik az emberkereskedelem emberi jogi aspektusa. A Rantsev kontra Ciprus és Oroszország ügyben hozott ítéletben az EJEB deklarálta, miszerint „kétség sem férhet hozzá, hogy az emberkereskedelem az áldozat emberi méltóságát és alapvető szabadságjogait veszélyezteti és összeegyeztethetetlen a demokratikus társadalommal és az Európai Emberi Jogi Egyezményben kifejtett értékekkel. (...) Az embert eladható és megvásárolható áruként kezeli, aki kényszermunkára fogható gyakran nagyon csekély fizetésért vagy fizetség nélkül, általában a szex-iparban vagy másutt. Ez az áldozat szigorú felügyeletével jár, akinek gyakran még a mozgását is korlátozzák. Magában foglalja ugyanakkor az erőszak és fenyegetés alkalmazását az áldozattal szemben, aki szegény körülmények között él és dolgozik.”²⁵

Az emberkereskedelem tehát gyakran a szervezett bűnözés kereteit kihasználva, akár határon belüli, akár azon átívelő, áldozatként mindkét nemet, mind gyermekkorúakat, mind pedig felnőttkorúakat érintő jellegű, kiemelkedő tárgyi súlyú bűncselekmény jelentős profitorientációval.²⁶

Az emberkereskedelem elleni fellépéshez nemzetközi összefogásra, jogharmonizációra, átfogó képzésekre, tájékoztatásra, közös jellemzőkre épített adatgyűjtésre, információ áramlásra és tapasztalatcserére volt szükség, amelyekben folyamatosan munkálkodnak a szakemberek hazánkban és

²⁴ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401712&qid=1724243793130

²⁵ ECHR (2010) No. 25965/04 Rantsev v. Ciprus és Oroszország, 281., 282. pontok.

²⁶ FEHÉR Lenke: Az emberkereskedelem komplex problémája, *Állam- és Jogtudomány* 2012/4., 397. o.

nemzetközi szinten is. Sarkalatos pont a hatékony áldozatvédelem, illetve az áldozattá válás elkerülésének segítése, valamint az emberkereskedelem iránti igény, azaz a kereslet visszaszorítása. Hosszú múltra tekint vissza az emberkereskedelem elleni küzdelem, lépést tartva a bűncselekmény típusainak, módszertanának változásával, a szervezett bűnözés eszközeinek fejlődésével. Ez a küzdelem, a közös fellépés a jövőben is kiemelt fontosságú, ahogyan a bűncselekmény megelőzése és az áldozatok védelme - az áldozatok beazonosításán, felismerésén és a velük való megfelelő bánásmódon keresztül - is.

A társadalmi és technikai változások folyamatát a jogalkotóknak és jogalkalmazóknak is követniük kell. Az érintett hatóságoknak továbbra is lépést kell tartaniuk a bűnelkövetőkkel, amíg a kereslet virágzik, és amíg van olyan áldozati kör, amely helyzetéből adódóan aktív merítő hálója lehet az emberkereskedelemnek. A kereslet csökkentése és a bűnmegelőzés, illetve az áldozattá válás megelőzése, továbbá a felderítés hatékonyságának növelése a cél a jövőre nézve - hazánkban és a nemzetközi szinten is - annak érdekében, hogy egyfelől az emberkereskedelem visszaszoruljon, másrészt, hogy minél több elkövetést bírósági eljárás követhessen.

IRODALOM

1. BELOVICS Ervin: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények - Btk. XVIII. Fejezet. In Belovics Ervin, Molnár Gábor Miklós, Sinku Pál (szerk.): *Büntetőjog II. Különös Rész*, Harmadik, hatályos kiadás. Budapest, HVG-ORAC, 2014.
2. BERTA Krisztina: A szervezett bűnözés. In Gönczöl Katalin - Kerecsi Klára - Korinek László - Lévay Miklós (szerk.): *Kriminológia-Szakkriminológia*. Budapest, CompLex, 2006.
3. ECPAT *Országjelentés: Magyarország*, Jelentés a gyermekek szexuális kizsákmányolásának formáiról, jellemzőiről és méreteiről. ECPAT International és Hıntalovon Gyermekjogi Alapítvány, 2021.
https://ecpat.org/wp-content/uploads/2021/05/ECO_HUNGARY_Final-version-HUNG_2February2021.pdf
4. FEHÉR Lenke: Az emberkereskedelem komplex problémája. *Állam- és Jogtudomány* 2012/4., 397-420.
5. HERCZOG Mária: *Gyermekbántalmazás*. Budapest, CompLex, 2007.
6. RIPSZÁM Dóra: Kizsákmányolás az emberkereskedelem kapcsán. *Bűnügyi Szemle* 2019/2., 79-86.
7. SZONGOTH Richárd - VETTER Dániel: Nemzetközi bűnügyi együttműködés a kiberbűnözés területén. *Belügyi Szemle* 2018/7-8., 7-21.
8. TÓTH Mihály - KÓHALMI László: A szervezett bűnözés. In Borbíró Andrea, Gönczöl Katalin, Kerecsi Klára, Lévay Miklós (szerk.): *Kriminológia* (Második, átdolgozott kiadás). Budapest, Wolters Kluwer, 2019.
9. VASKUTI András: *A Büntető törvénykönyv 2012 - 1978*. Büntető jogi jogszabályok változásai. Budapest, CompLex, 2013.
10. WINDT Szandra: Az emberkereskedelemmel kapcsolatos jogalkalmazói attitűdökről. *Miskolci Jogi Szemle* 2022/1., 112-128.
11. WINDT Szandra: *A láthatatlan emberek*. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2021.
12. ZAKARIÁS Kinga: Az emberi méltósághoz való jog. In Jakab András - Fekete Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: Bodnár Eszter, Jakab András). 2018. <http://ijoten.hu/szocikk/az-emberi-meltosaghoz-valo-jog>

Jogforrások

1. [Az Európai Parlament és a Tanács \(EU\) 2024/1712 irányelve \(2024. június 13.\) az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemről, valamint az áldozatok védelméről szóló 2011/36/EU irányelv módosításáról \(europa.eu\)](#)
2. ECHR (2010) No. 25965/04. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22002-1142%22%7D> (2024. augusztus 12.)
3. (ILO) 182. számú Egyezménye, Genf, 2000.
4. Magyarország Alaptörvénye

Internetes hivatkozás:

1. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking>